

Ղազարոս Աղայան

Եղեգնուի

Մի թագավոր է էլել: Այս թագավորը մի որդի է ունեցել մինուճար: Տղան որ հասել է, հայրն ասել է.

— Որդի՛, ժամանակ է քեզ ամուսնանալու . ո՞ւմ ես աչքադրել, ասա՛, գնանք նրան ուզենք, կամ թե չէ մեզ կամք տուր, մենք ինքներս կընտրենք քեզ հարմար մի աղջիկ:

Որդին ասաց.

— Հա՛յր, ես միտք չունիմ աղջիկ ուզելու, իսկ եթե ուզելու լինիմ՝ պետք է այնպես ուզեմ, որ հոր ու մոր ծնունդ չլինի:

Չարմանում է հայրը և ասում է.

— Այդպես բան անկարելի է:

Որդին ասում է.

— Անկարելի բան չկա, հա՛յր. Աստուծո ձեռին ամեն ինչ հեշտ է, նա կարող է քարերից էլ մարդիկ շինել:

Քանի անգամ որ հայրն առաջարկում է որդուն ամուսնանալ, որդին միշտ այս է ասում, թե՛ հոր ու մոր ծնունդ ուզելու չէ:

Շատ որ ասում է որդին, և ասում է հավատալով և ոչ թե գիտությամբ՝ բանը դժվարացնելու համար, թագավորն էլ է հավատում, որ կարելի բան է այդ, սկսում է փնտրել որդու ուզածի նման մի աղջիկ: Շատ է հարց ու փորձ անում, շատերն ասում են, որ լսել են, թե եղած է այդպես բան, բայց իրանց աչքովը տեսած չեն և չգիտեն, թե որտե՛ղ կարող են մարդիկ ծառի պես բսնել և չունենալ ո՛չ հայր և ո՛չ մայր:

Թագավորն իր որդու սիրույն համար ընկավ աշխարհքեաշխարհք և չոլեչոլ, շատ տեղ ման եկավ, շատ տեղ հարց ու փորձ արավ, ոչինչ չգտավ: Վերադարձին մի անտառի մեջ պատահեց նրան մի ծերունի . նրան էլ հայտնեց թագավորը, թե ինչի՛ է ման գալիս: Ծերունին ասաց.

— Դրա համար հարկավոր չէ հեռու երթալ . քո քաղաքի մոտ մի մեծ գետ կա, նրա ափին մի եղեգնուտ կա, ուր մարդի ոտք ընկած չէ դեռևս, որովհետև այն տեղը սուրբ և անմատչելի է համարվում, իսկ շատերն էլ կարծում են, որ այնտեղ աներևույթ ոգիք կան: Կերթաս այնտեղ, կընտրես եղեգներից ամենից գեղեցիկը, կկտրես չբանեցրած դանակով, կձգես ջուրը, և նա իսկույն կդառնա աղջիկ՝ քո որդու հավանած:

Թագավորն ինչպես որ լսեց, այնպես էլ արավ: Եղեգը աղջիկ դառավ և մնաց ջրի մեջ ընկղմած, դուրս գալ ամաչեց, որովհետև մերկ էր: Թագավորն ասաց. — Սպասի՛ր այստեղ, ես քեզ համար հագուստ և աղախիններ կուղարկեմ, դու իմ հարսնացուն ես . քեզ պիտի ուզեմ իմ որդուս համար: — Այդ ասաց թագավորը և նրա անունն էլ դրավ Եղեգնուի, որ կնշանակե եղեգն աղջիկ:

Գետի մոտերքում բնակվում էին թափառական սևադեմ բոշաներ: Թագավորը որ հեռացավ՝ մի բոշա աղջիկ գնաց նույն տեղը, ուր որ թագավորն էր, և տեսավ այնտեղ մի հրաշալի գեղեցկության աղջիկ: Հարցրեց նրա ով լինելը, աղջիկն էլ ասաց, որ թագավորի հարսնացուն է, հիմա պիտի գան տանեն իրան: Բոշան տեսավ, որ Եղեգնուին շատ միամիտ է, ուզեց ինքը բռնել նրա տեղը:

— Դո՛ւրս եկ,— ասաց,— ջրիցը, ինձնից մի՛ քաշվիր:

Աղջիկը դուրս եկավ ասիւր թե չէ՝ բռնան նրան խեղդեց ու գցեց գետը, իսկ ինքը մերկացավ և ընկղմվեց ջրի մեջ, որ կարծեն, թե նա՛ է Եղեգնուհին:

Թագավորի նաժիշտները եկան փառավոր հազուստով և տեսան՝ ի՞նչ... մի սև, այլանդակ բռնա աղջիկ:

— Դո՛ւ ես,— ասացին,— Եղեգնուհին:

— Այո՛,— պատասխանեց աղջիկը:

— Հապա ինչո՞ւ ես սև ու տգեղ, նա շատ չքնաղ և աննման պետք է լինի:

— Գիտե՞ք,— ասաց բռնան,— դուք շատ ուշացաք, արևն այրեց ինձ և փոխեց կերպարանքս: Բայց այս վնաս չունի, եթե ինձ պահեն շուշաբանդ պալատում, մի քանի օրից կրկին կստանամ իմ առաջվան գեղեցկությունը:

Հավատացին նաժիշտները, թագուհու հազուստ հազգրին և տարան ապարանք:

Թագավորը որ տեսավ՝ մնաց զարմացած:

— Սա իմ տեսած աղջիկը չէ,— ասաց: Թագավորի որդին էլ որ տեսավ՝ ետ քաշվեց գզվանքով:

— Սա չէ,— ասաց,— իմ ուզածը: Նա սպիտակ պետք է լինի, ինչպես հրեշտակ, իսկ սա սև է, ինչպես սատանա:

Խոսեցրին աղջկանը . նա միևնույնն ասաց, ինչ որ նաժիշտներին:

— Լա՛վ,— ասացին և տարան դրին մի շուշաբանդ սենյակում, որ այնտեղ գեղեցկանա, և սկսեցին մեծ պատվով պահել: Միայն տղան մոտ չէր գնում . նա գգում էր, որ բանի մեջ չարի մատը կա խառնված, որ այստեղ մի խարդախություն կա, բայց ինչպե՞ս իմանա եղելության որպիսությունը:

Շատ տխուր է թագավորի որդին: Օրեր են անցնում, բայց նորահարսի գեղեցկանալու մասին լուր չկա . ինչքան լավ են պահում, այնքան ավելի է պլպլում նա, ինչպես սև սաթ, և գիրանում ու հաստանում է խոզի պես:

Թագավորի որդին իր մտատանջությունն ու սրտնեղությունը փարատելու համար գնաց դեպի գետի ափն զբոսնելու։ Այնտեղ նա ձկնորսներ տեսավ, որոնք ուռկանով ձուկն էին որսում։ Կանչեց նրանց իր մոտ և ասաց.

— Ուռկաններդ ձգեցե՛ք ահա այսինչ տեղը, ուզում եմ բախտս փորձել, ինչ որ դուրս գա՛ իմս է։

Ուռկանը ձգեցին, և դուրս եկավ մի հրաշալի ձուկն՝ ինքն արծաթի, իսկ թևերը ոսկի։ Չարնացան որսորդները, այնպիսի ձուկն նրանք ո՛չ լսած և ո՛չ տեսած էին։

— Քե՛զ է միայն արժանի այս ձուկը,— ասացին նրանք թագավորի որդուն,— եթե առանց քեզ էլ բռնած լինեինք, պիտի բերեինք քեզ ընծա։

— Շնորհակա՛լ եմ,— ասաց թագավորի որդին և նրանց լավ վարձատրեց։ Ձուկը տարավ և ձգեց իր ծաղկանոցի ավազանը, և այնուհետև էլ նրա մոտից չէր հեռանում, նրան նայելուց չէր կշտանում, նրա մոտ էր ուտում, խմում և ննջում։

Բոշա աղջիկն իմացավ, որ մի հրաշալի ձուկ է բռնել թագավորի որդին, և իսկույն հասկացավ, որ նա ի՛նքն է Եղեգնուհին, որ սպանվելուց հետո ձկան կերպարանք է ստացել, էլ քունը չտարավ։ Եվ մեկ օր ասաց նաժիշտներին.

— Ի՞նչ կարող եմ գեղեցկանալ, քանի որ թագավորի որդին խորշում է ինձանից և իր սերը մի ձկան է տվել։ Եթե այդ գեղեցիկ ձուկը մորթեն և ուտեցնեն ինձ՝ իմ գեղեցկությունը կրկին վրաս կգա։

Այս բանը շատ որ ասաց և հավատացրեց ամենքին՝ ճարահատյալ ձուկը մորթեցին և ուտեցին բոշային, բայց նա էլի մնաց բոշա ու բոշա։

Ձուկը որ կերավ աղջիկը՝ փշերը տվավ նաժիշտներին և հրամայեց, որ ուտեն։ Նաժիշտները, գեղեցկանալու հույսով, կերան ձկան փշերը, բայց մեկ փուշ ազատվեց նրանց բերանից և, աղբի հետ պարտեզ ընկնելով, մի ծառ դառավ, մի գարնանալի և հրաշալի ծառ, մշտադալար և մշտաբեր։ Նրա ծաղիկների հոտից մարդ չէր կշտանում, իսկ պտուղն էր փունջ մարգարիտ։ Թագավորի որդին հիմա էլ այդ ծառի վրա սիրահարվեց, նրա հովանու տակ հաստատեց իր բնակությունը և գիշեր-ցերեկ այնտեղից չէր հեռանում։

Բոշան գլխի ընկավ, որ այդ ծառը ձկան մնացորդից է առաջ եկել, շատ տխրեց և, ամենայն հնարք գործ դնելով՝ խաբեց թագավորին, թե մինչև ծառը չկտրեն, որդին իրան չի սիրիլ, և քանի որ նա չի սիրիլ, ինքը միշտ տգեղ կմնա:

Հավատաց թագավորը և կտրել տվավ ծառը: Բոշան այրեց ծառի բոլոր մասերը և ինքն իր մեջ հանգստացավ: Բայց ծառը կտրելիս մի կոկ տաշեղ թռավ և մի խեղճ պառավի տան հերթովն ընկավ ներս: Այս բանը չնկատեց բոշան, չնայած որ ամեն զգուշություն գործ էր դրել, որ մի շյուղ անգամ չազատվի ձեռքիցը:

Պառավը երբ տեսավ տաշեղը, շատ հավանեց . այս ի՛նչ լավ խուփ է, ասաց, և վեր առավ, նրանով ծածկեց մի բղուղի բերան: Պառավը շատ աղքատ էր և իր ձեռքի աշխատանքովն էր ապրում: Առավոտը կանուխ դուրս էր գալիս տանից, գնում էր սրա-նրա մոտ ջահրա մանում, գործ անում, երեկոյին գալիս էր տուն: Այսպես մյուս առավոտը հենց որ գնաց իր բանին, բղուղի խուփը տեղիցը թռավ և դառավ մի սիրուն աղջիկ, այսինքն՝ էլի դառավ առաջվան Եղեգնուհին, միայն թե՛ այս անգամ պարզ և սիրուն հագուստով զարդարված:

Եղեգնուհին վեր առավ ավելը, տունը-տեղը մաքուր սրբեց, կրակ արավ, կերակուր եփեց և իրիկնադեմին, պառավի գալու ժամանակը, թաք կացավ մի անկյունում:

Պառավը ներս մտավ և, տեսնելով ամեն ինչ սարքած, կարգած, տունն ավլած, կերակուրը եփած՝ մնաց զարմացած:

— Ո՞վ պիտի լինի արած այս բանը,— ասաց . — դուրը կողպած էր, ոչ ոք չէր կարող ներս գալ . կարելի է՝ հերթովը լինի մտած: Բայց ով որ է՝ ինձ լավություն է արել, վատություն չի արել, երանի միշտ այսպես անե:

Եղեգնուհին լսեց պառավի խոսքերը, տեսավ, որ գոհ է, սկսեց հագալ և կամաց-կամաց դուրս եկավ մութ անկյունից:

Պառավը որ տեսավ Եղեգնուհուն՝ մնաց հիացած:

Աղջիկը փաթաթվեց պառավին, համբուրեց նրա կուրծքից և ասաց.

— Դու ինձ մայր, ես քեզ աղջիկ...

— Շատ ուրախ կլինիմ,— ասաց պառավը,— բայց դու այնքան գեղեցիկ ես, որ կարծես հողեղեն չլինիս, երեսիցդ լույս է թափվում . քանի որ դու կլինիս, էլ մեր տանը հարկավոր չի լինիլ ո՛չ ճրագ և ո՛չ կրակ:

Այս ասաց պառավը և սկսեց համբուրել աղջկանը, ինչպես մի սրբուհու, և հարցրեց, թե՛ ո՞վ է նա:

— Իմ ով լինելը մի՛ հարցնիր . ժամանակ կգա՝ կիմանաս, իսկ մինչև այն ժամանակը ոչ ոքի մի էլ ասիլ, որ ինձ նման մի աղջիկ ունիս . իմ երեսը ոչով չպիտի տեսնի, բացի քեզանից: Դու կշարունակես քո պարապմունքը, ես տանը կմնամ, ինձ համար կար ու գործ կբերես, ես կանեմ:

Եղեգնուհու հրաշալի կար ու գործի համբավը հասավ մինչև թագավորի ապարանքը: Թագավորի որդին կանչեց պառավին և զանազան կար ու գործի պատվերներ տվավ նրան: Պառավը շուտով հասցրեց այդ ամենը, տղան նայեց, մնաց զարմացած, կարծես ձեռք ու ասեղ չէր դիպած:

— Այ պառավ,— ասաց թագավորի որդին,— ո՞վ է կարել այս, պետք է ինձ ուղիղն ասես:

Պառավը չկարողացավ թաքցնել և ասաց, թե՛ այսպես ու այսպես մի աղջիկ ունիմ, նա՛ է անում այս ամենը:

Թագավորի որդին ասաց.

— Ես պիտի տեսնեմ նրան:

Պառավն ասաց.

— Շատ լավ, բայց թույլ տուր՝ առաջ իրանից հրաման առնեմ, թող իր կամքովը լինի:

Տղան ասաց.

— Շատ լավ, բայց շուտացնես:

Պատավն ասաց աղջկանը, որ թագավորի որդին ուզում է նրա տեսությունը:
Աղջիկն ասաց.

— Շատ լավ. կասես իրան, որ մենակ չգա, այլ թող հետը բերե իր հորն ու մորը և իր նորահարսին: Դու ճաշի հրավիրիր նրանց, մի՛ վախենար . ես ամեն պատրաստություն կտեսնեմ, նրանց քաղցած չենք թողնիլ:

Պատավը հայտնեց թագավորի որդուն, և նա էլ, ինչպես ասել էր աղջիկը, վեր առավ հորն ու մորը և հարսնացվին ու գնաց պատավին հյուր:

Եղեգնուհին դռան մոտ դիմավորեց նրանց և թագավորավայել ձևերով ու պատվով ներս հրավիրեց հյուրերին: Ամենքը մնացին հիացած: Ի՛նչ գեղեցկություն, ի՛նչ շարժումնք, ի՛նչ խոսք ու զրույց: Եղեգնուհու հասակը իսկ և իսկ եղեգնի նման ճկուն ու ճոճուն, երբ խոսում էր՝ կարծես բերանից մարգարիտ էր թափվում, երբ ժպտում էր՝ երեսին վարդ-մանիշակ էր փռվում:

Թագավորն իսկույն ճանաչեց, որ իր տեսած աղջիկը սա՛ էր, բայց ձայն չհանեց . թագավորի որդին էլ թեպետ չէր տեսել, բայց սրտով իմացավ, որ սա՛ պիտի լինի իր հարսնացուն . իսկ բոշա աղջիկը ամենից շուտ ճանաչեց և ավելի ևս սև սևացավ: Տուն մտան թե չէ՝ սկսեց սրտնեղիլ.

— Ա՛խ, այս ո՞ր բերիք ինձ,— ասաց,— մի՞թե մեզ կվայելե այսպիսի մի խրճիթ մտնել ու այս սատանայի երեսը տեսնել:

Բայց նրա խոսքերին ոչ ոք ուշադրություն չդարձրեց, ամենքի ուշք ու միտքը գրավել էր Եղեգնուհին: Պատավի ուրախությանն էլ չափ չկար, տեսնելով իր աղջկա արած ազդեցությունը, տեսնելով, որ թագավորն ու թագուհին պատրաստ են իրանք ծառայելու նրան, բոլորովին ջահելացել էր և թե էր առել, թոչում, մերթ թագավորի ականջին էր քշվիչում մի բան, մերթ՝ թագուհու: Պատավն այն էր ասում, որ իր աղջիկը հողեղեն չէ, այլ՝ երկնքից իջած մի չնաշխարհիկ էակ է, որ նրա ձեռքին ամեն ինչ հնարավոր է, և այլ այսպիսի գովություն ու փառաբանություն: Վերջը թագավորն ասաց.

— Միրո՛ւն աղջիկ, մենք քեզ հետ խոսելուց չենք կշտանալ, քեզ հետ ապրողի համար տարին մի ժամվան պես կանցնի, լավ կլինի, ուրեմն, որ շուտ ասես մեզ, թե՛ ո՞վ ես, ի՞նչ տեղից ես ընկել այստեղ, ովքե՞ր են քո հայրն ու մայրը և որտե՞ղ են կենում: Աղջիկն ասաց.

— Ողջ լինի թագավորը, ես իմ մասին ոչինչ չեմ կարող ասել, բայց եթե թույլ կտաք ձեր աղախնին, և ձանձրություն չի լինիլ ձեր մեծությանը՝ ես մի համառոտ հեքիաթ կասեմ:

— Շատ ուրախ կլինինք,— ասաց թագավորը,— ինչ որ ասես, մենք ուրախությամբ կլսենք:

Եղեգնուհին մեջտեղ բերավ մի վազան չոր ճյուղ և տնկեց սուփրի մեջտեղը, մի մորթած ու մաքրած հում կաքավ էլ շամփուրը քաշած՝ բերավ, դրավ սուփրի վրա և ասաց.

— Այն, ինչ որ ես ասելու եմ, եթե ստույգ լինի, թող այս կաքավը անկրակ խորովվի, և այս վազան չոր ճյուղը դալարի:

Ամենքն էլ աչք ու ականջ դառան, որ տեսնեն՝ աղջիկն ի՞նչ պիտի պատմե: Աղջիկն սկսեց.

«Մի թագավոր մի որդի ուներ մինուճար: Երբ որ որդին հասավ, և թագավորն ուզեց նրան ամուսնացնել՝ նա ասաց.

— Հա՛յր, ես կամուսնանամ, բայց իմ ամուսինս պետք է հոր ու մոր ծնունդ չլինի»:

Այս ասաց աղջիկը և, դառնալով կաքավին, հարցրեց.

— Այդպես չէ՞, կաքա՛վ:

Կաքավը պատասխանեց.

— Այդպե՛ս, տիրուհի:

Հետո աղջիկը դարձավ վազանը և ասաց.

— Վա՛ղն, ուրախացիր, խաղող վեր կալ: Վագը դալարեց և սկսեց ծաղկել:
Կաքավն էլ սկսեց թշնալ ու խորովվել, ինչպես կրակի վրա:

Աղջիկը շարունակեց.

«Ճար չկար, թագավորը շատ ման եկավ, որ իր որդու ուզած մի աղջիկ գտնե,
վերջը մի ծերունու խորհրդով նա մի եղեգն կտրեց, ձգեց գետը . եղեգն իսկույն
աղջիկ դառավ և ընկղմվեց գետի մեջ»:

— Այդպես չէ՞, կաքա՛վ:

— Այդպե՛ս, տիրուհի:

— Վա՛ղն, ուրախացիր, խաղող վեր կալ:

Կաքավն սկսեց խորովվել, իսկ վագը խաղող վեր կալավ:

Բոշա աղջիկը գլխի ընկավ, որ հիմա իր չարագործությունը պիտի պատմե,
սկսեց սրտնեղիլ, տրտնջալ, թե՛ շոգ է, չի կարող նստել, տուն է ուզում գնալ:

— Շատ ես շտապում,— ասաց թագավորը,— հիմա կտանենք քեզ ուր որ
հարկավոր է:

Աղջիկը շարունակեց.

«Աղջիկը մերկ էր, չէր կարող ջրիցը դուրս գալ: Թագավորն ասաց.

— Այստեղ սպասի՛ր, ես քեզ համար հագուստ կուղարկեմ, կհագնես ու կգաս:

Թագավորը գնաց թե չէ, որտեղից որ էր՝ մի աղջիկ դուրս եկավ, դեմքն այլանդակ
ու սև, արա՞բ էր արդյոք, թե՞ խափշիկ, բոշա՞ էր, թե՞ դարաչի, խաբեց աղջկանը,
դուրս քաշեց ջրիցը, խեղդեց, գցեց ջուրը և ինքն ընկղմվեց նրա տեղը: Եկան
նաժիշտները և նրան տարան թագավորին հարսնացու»:

— Այդպես չէ՞, կաքա՛վ:

— Այդպե՛ս, տիրուհի:

— Վա՛զն, ուրախացիր, խաղող վեր կալ:

Բոշա աղջիկը տեղից վեր կացավ, էլ չկարաց դիմանալ:

— Դա սատանա է,— ասաց,— և ինչ որ ասում է՝ բոլորն էլ սուտ է. դա ուզում է հիմա իմ տեղը բռնել և հնարում է այդ բանը, դա կախարդ է:

— Լա՛վ,— ասաց թագավորը,— դու կարող ես գնալ տուն: Նաժիշտնե՛ր, սրան տարեք տուն և լավ պահպանեցեք մինչև մեր գալը:

Եղեգնուհին պատմեց բոլորը, մինչև կաքավը խորովվեց, ու խաղողն էլ հասավ: Խորովածը կերան և վրան էլ՝ խաղողը: Եղեգնուհուն տարան պալատը, յոթն օր, յոթը գիշեր հարսանիք արին, իսկ բոշային կապեցին մի ձիու պոչից և, քարեքար տալով, սատկեցրին:

Չարն այնտեղ, բարին այստեղ: